

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Möttönen, Tuomas; Tunkkari-Eskelinen, Minna

Title: Yrittäjien kouluttautumisesta yrittäjyyskasvatukseen

Year: 2019

Version: Published version

Copyright: © Tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2019.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Möttönen, T., & Tunkkari-Eskelinen, M. (2019). Yrittäjien kouluttautumisesta yrittäjyyskasvatukseen. In T. Möttönen (Ed.), *Yrittäjät Suomessa : elinkeinovapaudesta yrittäjyysyhteiskuntaan* (pp. 158-170). Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, 268. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-533-3>

5 YRITTÄJIEN KOULUTTAUTUMISESTA YRITTÄJYYSKASVATUKSEEN

Tuomas Möttönen & Minna Tunkkari-Eskelinen

Yrittäjyyden tärkeyttä kuvaa se, että sitä pyritään yhteiskunnassa edistämään yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen avulla. Yrittäjyyskasvatus ja -koulutus ei ole vain oppiaine, vaan se on enemminkin läpäisyperiaatteella toimivaa kasvatusta ja myönteisen yrittäjälämpiirin luomista. Tässä luvussa käsitellään yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä ja yrittäjäkoulutuksen kehittymistä.

Yhteiskunnan kehittämisessä toteutetaan sitä periaatetta, että järjestetään sellaista koulutusta, josta uskotaan olevan hyötyä yhteiskunnalle ja yksilöille. Liike-elämän koulutusmahdollisuudet olivat vähäiset 1900-luvun alkuun saakka. Koska varsinaista liike-elämän koulutusta ei ollut, teollisuudenharjoittajien koulutustaustat olivat kirjavia.

Teollistumisen alkuvaiheessa yrittäjä pystyi kehittämään valmiuksiaan omaehtoisella koulutuksella sekä opintomatkoilla. Tällä tavalla hankituilla tiedoilla on ollut merkitystä yrityksen perustamisessa. Ulkomaan opinnot ja opintomatkat toteuttivat liikemiesten ja kauppiaiden ammatillista koulutusta.

Yrittäjyyden koulutuksen alku kytkeytyy talouden opetuksen edistämisen ensimmäiseen vaiheeseen, joka on ajoitettavissa 1950- ja 1960-luvuille. Oppilaitoksissa ryhdyttiin opettamaan talouden perusteita. Yrittäjyyskoulutusalkoi vasta 1980-luvulla. Nykyisen yrittäjyyskasvatuksen vaiheeseen siirryttiin 1990-luvulla. Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyskoulutus alkoivat yleistyä käsitteinä.⁴⁵⁵

5.1 YLEINEN KOULUTUSTASON PARANEMINEN

Luku- ja kirjoitustaitoisuus yleistyi Suomessa 1800-luvun lopulla koulutusjärjestelmän laajentuessa. Säätyjakoisessa yhteiskunnassa eriaisteiset koulut oli asetettu palvelemaan eri ryhmiä: kansakoulut olivat rahvasta, reaalkoulut porvaristoa ja oppikoulut sivistyneistöä varten.⁴⁵⁶

Suomenkielisten oppilaitosten kehittyminen oli hidasta. Ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu, Jyväskylän yläalkeiskoulu, aloitti toimintansa vuonna 1858. Suomenkielistä opetusta antavien oppilaitosten määrä lisääntyi seuraavalla vuosikymmenellä. Lukuvuonna 1869 oli toiminnassa kuusi oppilaitosta, joissa sai joko osaksi tai kokonaan suomenkielistä opetusta.⁴⁵⁷

Jyväskylän kauppakoulun luokkahuone. Gustaf Albert Stoore. Keski-Suomen Museo.

Lukutaidon lisääntyminen lisäsi edellytyksiä hankkia lisää koulutusta. Maaseudulla asuneet yrittäjät saivat koulutusta muun muassa eri puolille maata perustetuista kansanopistoista. Kansallisen koulutuksen uudistaminen johti oppilaitosten perustamiseen, joka vaikutti kasvavan keskiluokan ammattikoulutuksen parantumiseen.⁴⁵⁸

Kansakoulusta tuli toisen maailmansodan jälkeen yhteinen pohjakoulu kaikille lapsille. Kansakoulun lisäksi koulutusjärjestelmään kuului oppikoulu. Siihen piti pyrkiä, ja sitä kävi vain pieni määrä koululaisia. Oppikoulun käyneet lapset tulivat yleensä varakkaimmista perheistä. Peruskoulu-uudistuksessa vuonna 1968 maahan saatiin tasavertainen koulutusjärjestelmä eli yhteinen yhdeksänvuotinen oppikoulu kaikille lapsille. Samalla kaikille luotiin ainakin periaatteessa samanlaiset mahdollisuudet jatkaa lukioon ja sen myötä yliopistoon ja korkeakouluihin.⁴⁵⁹

Yrittäjien koulutustaso alkoi kohota kaupallisella alalla 1800-luvun lopulta lähtien. Liike-elämän kehittyessä tarvittiin lisää kaupallista ja teknistä koulutusta. Kirjanpidon osaamista kaivattiin esimerkiksi osakeyhtiöissä, liikepankeissa ja tehtaissa. Teknisen koulutuksen saaneita insinöörejä tarvittiin teollisuudessa ja julkisen sektorin palveluksessa. Teollisuusyritykset, kauppahuoneet, pankit ja vakuutuslaitokset palkkasivat yhä enemmän koulutettuja työntekijöitä.⁴⁶⁰

Yrittäjät olivat hankkineet koulutusta käytännön työssä toimimalla kauppiaiden kauppakonttoreissa ja vähittäismyymälöissä sekä tekemällä harjoittelua ulkomailla. Kauppiat saivat osaamista harjoittelemalla kauppahuoneissa – joko oman perheen tai jossain muussa. Ulkomaisissa kauppaoppilaitoksissa muodollista koulutusta saivat useat varustajat. Käytännön työkokemus ja ulkomaan harjoittelu tukivat menestymistä liike-elämässä.

Kaupallinen koulutus alkoi kehittyä 1800-luvun jälkipuoliskolla. Kaupallista opetusta sai 1800-luvun lopulla yhdeksässä oppilaitoksessa.⁴⁶¹ 1900-luvun alussa perustettiin kaksi uutta kauppakoulua ja vielä neljä kauppa-apulaiskoulua. Ensimmäisenä vain suomenkielistä opetusta antanut Kuopion kauppa-koulu aloitti toimintansa syyskuussa 1887. Kauppakoulujen opetus oli suunnattu lähinnä tuleville kauppa-apulaisille ja kauppiaille, mutta niissä annettiin myös kirjanpidon opetusta.⁴⁶²

Helsingin kauppaoppilaitos, joka aloitti toimintansa vuoden 1882 alussa, on pääkaupungin vanhin ja koko Suomen kolmanneksi vanhin kaupallinen

oppilaitos. Se aloitti toimintansa ruotsinkielisenä yksityisenä kauppaooppilaitoksena (Privata Handelsläroverket i Helsingfors). Koulu toimi ruotsinkielisenä kauppaooppilaitoksena vuoteen 1904, jolloin siitä tuli kauppakoulu. Helsingin kauppaooppilaitos ja Suomen Liikemiesten Kauppaooppilaitos yhdistyivät vuonna 2006 yhdeksi ammatillisesti oppilaitokseksi, joka tunnetaan nimellä Helsinki Business College (HBC).⁴⁶³

Helsingin Kauppakorkeakoulu aloitti toimintansa vuonna 1911, millä oli keskeinen merkitys kaupallisen ja liiketaloudellisen koulutuksen kehittymiselle. Högre Svenska Handelsläroverket (nimi vuodesta 1927 Svenska Handelshögskolan) oli aloittanut toimintansa vuonna 1909. Turun kauppakorkeakoulu avasi ovensa vuonna 1950 ja Vaasan kauppakorkeakoulu vuonna 1968. Ylempää kaupallista koulutusta saa kauppakorkeakoulujen lisäksi yliopistojen taloustieteellisissä tiedekunnissa.

5.2 YRITTÄJIEN KOULUTUKSEN KEHITTYMINEN

Yrittäjien koulutuksen kehittyminen on ollut sidoksissa yleisen koulutustason paranemiseen. Yrittäjien koulutustaso on kohonnut. Kun 1980-luvun alussa yli 60 prosentilla yrittäjistä ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta, oli luku vuonna 1993 enää 43 prosenttia. Keskiasteen koulutus oli tuolloin puolella yrittäjistä ja yrittäjäperheenjäsenistä. Yrittäjistä noin kahdeksalla prosentilla oli korkeakoulutus. Ammatillisista koulutuslaitoksista ja korkeakouluista tuli aikaisempaa vähemmän yrittäjiä.⁴⁶⁴

Yrittäjyydessä tarvittavaa ammattitaitoa on voitu saada niin ikään työelämässä, jolloin yrittäjällä ei ole edes ammattikoulutusta. Esimerkiksi vuonna 1997 kolmanneksella suomalaisista yrittäjistä ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta.⁴⁶⁵

Yrittäjien koulutustason paraneminen on ollut hidas prosessi. Vaikka yleisen koulutuksen lisääntyminen kasvattaa taitoa toimia yrittäjänä, on havaittu, että koulutustason nousu on vähentänyt todennäköisyyttä ryhtyä yrittäjäksi.⁴⁶⁶ Tutkimuksissa on tullut esille, että 1980-luvun alussa yli kahdella kolmasosalla suomalaisista teollisuusyrittäjistä on ollut peruskoulutuksena vain kansakoulu. Vain vajaa 10 prosenttia oli suorittanut ylioppilastutkinnon. Akateemisen tutkinnon suorittaneita oli vain noin 10 prosenttia.⁴⁶⁷

Yrittäjien koulutustasosta on saatavissa tietoa eri tutkimuksista. Yrittäjätoiminnan kehittämistäitiö laati selvityksen *Yrittäjäkoulutus Suomessa: pk-yrittäjien koulutukselliset taustat sekä toimenpidesuosituksset yrittäjien ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi* (1984). 1980-luvun alussa alle 500 henkilöä työllistävien yritysten johtajista neljännes oli suorittanut ylioppilastutkinnon.

Pienempien yritysten johtajissa osuus oli vieläkin pienempi. Ylioppilaiden osuus 5–9 henkilöä työllistävien yritysten johtajista oli vain 12 prosenttia. Pienten yritysten (1–4 työntekijää) johtajista lähes 70 prosenttia oli käynyt vain kansa- tai kansalaiskoulun. Selvityksen mukaan johtajien koulutustaso on sitä parempi, mitä suuremmasta yrityksestä on kyse.⁴⁶⁸

Eri toimialojen yrittäjien koulutustasot eroavat toisistaan. Hannu Luttunen on tehnyt tutkimuksen, jonka kohteena olivat vuonna 1990 perustetut metalliteollisuus- ja palveluyritykset. Yrityksiä oli yhteensä 2 583. Tutkimuksessa yrittäjien koulutus on jaettu kolmeen ryhmään: vailla ammatillista koulutusta olevat, koulu- ja opistotasoinen tekninen koulutus saaneet ja korkean kaupallisen koulutuksen saaneet. Tutkimushetkellä toiminnassa olleiden yritysten yrittäjistä yli 56 prosentilla oli koulu- tai opistotasoinen tekninen koulutus. Korkea kaupallinen koulutus oli kolmanneksella. Ilman ammatillista koulutusta oli noin 11 prosenttia. Lopettaneiden yritysten yrittäjillä oli selvästi alhaisempi koulutus. Heistä oli ilman ammatillista koulutusta noin 37 prosenttia. Korkea kaupallinen koulutus oli noin 8 prosentilla.⁴⁶⁹

Suomessa oli suhteellisen vähän yrittäjyyskoulutusta ennen 1980-lukua. Suomalaisessa koulutuspolitiikassa on alettu painottaa erillistä yrittäjyyskoulutusta. Yhteiskunnan kehittäminen sisältää sen, että järjestetään sellaista koulutusta, josta uskotaan olevan hyötyä yhteiskunnalle ja yksilöille.⁴⁷⁰

Yrittäjien ammattitaidon kehittämisessä johtamiskoulutuksella on merkittävä rooli. Johtamiskoulutusta ryhdyttiin järjestämään Suomessa suhteellisen myöhään. Tieteellisiä liikkeenjohtamisoppeja ryhdyttiin soveltamaan Suomen teollisuudessa toisen maailmansodan jälkeen. Professori Hannele Seeckin mukaan teollisuuden rakenne vaikutti siihen, että johtamisparadigmat omakuttiin kansainvälisesti katsottuna myöhään. Suomessa ei ollut sellaisia suuria teollisuuslaitoksia ja tuotantoyksiköitä, joiden toiminnan tehostamiseen olisi tarvittu tieteellistä liikkeenjohtoa. Erilliset johtamiskoulutusohjelmat yleistyivät vähitellen. Niissä annettiin liike-elämän käytännön tarpeisiin soveltuvia johtamisoppeja.⁴⁷¹

Yrittäjien koulutustaso 2010-luvulla on vähän noussut 1990-luvun lopusta, mutta se edelleen alhaisempi kuin palkansaajilla. Noin kolmannes yrittäjistä oli suorittanut korkeakoulututkinnon vuonna 2011. Tyypillisesti Suomessa on ryhdytty yrittäjäksi ammattikoulusta tai yleissivistävästä koulutuksesta. Noin viidenneksellä yrittäjistä ei ole peruskoulun jälkeistä ammatillista tai muuta koulutusta. 1990-luvun lopussa heidän osuutensa oli kolmannes. Korkeakoulututkinnon suorittaneista vain muutama prosentti työllistää itsensä päätoimisena yrittäjänä.⁴⁷²

5.3. YRITTÄJYYSKOULUTUS TOISELLA ASTEELLA, AMMATTIKORKEAKOULUISSA JA YLIOPISTOISSA

Yrittäjyyskoulutuksen alkuvaiheena voidaan pitää 1970-luvulla aloitettuja yrittäjyyskursseja. Työllisyyskoulutuslakia muutettiin vuonna 1976. Se antoi korkeakouluille mahdollisuuden järjestää työllisyyskursseja, joista osa tarjottiin yrittäjäkoulutuksena. Ensimmäisten yrittäjyyskurssien tarkoituksena oli lähinnä työttömien siirtäminen työelämään.⁴⁷³

Yrittäjyyskoulutus yleistyi varsinaisesti vasta 1990-luvulla. Koulutusjärjestelmää ryhdyttiin uudistamaan ottamalla mallia yritystoiminasta. Samalla ryhdyttiin suuntamaan enemmän resursseja teknologiaan ja liiketalouteen.⁴⁷⁴

Ammattikorkeakoulujen opetusohjelmissa yrittäjyyskoulutus on ollut mukana 1990-luvun alusta lähtien. Yrittäjyyskoulutus aloitettiin ensimmäisenä vuonna 1992 Kauhavalla ja Seinäjoella, joka sai toimilupansa ensimmäisten väliaikaisten ammattikorkeakoulujen joukossa. Seinäjoen ammattikorkeakoulun yrittäjyyden yksikkö toimi aluksi Suomen Yrittäjäopiston yhteydessä yrittäjien väliaikaisena ammattikorkeakouluna. Toisena yrittäjyyskoulutuksen aloitti vuonna 1993 Jyväskylän ammattikorkeakoulun (JAMK) Tiimiakatemia, joka on tullut tunnetuksi siitä, että sen järjestämä opiskelu tapahtuu suurelta osin tiimiyrityksissä.⁴⁷⁵

Yrittäjyys sisältyy nykyisin vahvasti toisen asteen ammatillisen koulutuksen perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. Ammatillisissa perustutkinnoissa on sekä pakollisia että valinnaisia yrittäjyyden tutkinnon osia. Kaikille opiskelijoille yhteisissä tutkinnon osissa on pakollinen ”Yrittäjyys ja yritystoiminta” (1 osaamispiste) tutkinnon osa. Lisäksi perustutkinnoissa yrittäjyyttä on integroituna ammatillisiin tutkinnon osiin. Kaikkien perustutkintojen opiskelijat voivat suorittaa myös ”Yrityksessä toimiminen” (15 osp) ja ”Yritystoiminnan suunnittelu” (15 osp) valinnaiset tutkinnon osat. Myös lukioissa tarjotaan yhä enemmän yrittäjyyskursseja ja 1.8.2019 voimaan tuleva uusi lukiolaki edellyttää lukioilta yhä vahvempaa yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa.

Yrittäjille on suunnattu ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Yrittäjän ammattitutkinto on näyttötutkinto, jossa osaaminen näytetään käytännön työtehtävissä omassa yritystoiminnassa. Tämän vuoksi tutkinnon suorittajan täytyy jo toimia yrittäjänä tai olla perustamassa yritystä. Tutkinnon voi suorittaa monissa ammatillisista koulutusta antavissa oppilaitoksissa.⁴⁷⁶

Yrittäjyysopintoja on eri tavoilla yliopistojen opetusohjelmissa. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun johtamisen laitoksessa voi suorittaa yrittäjyyden maisteri- ja tohtoriopintoja.⁴⁷⁷ Yrittäjyys ja startup-henki liittyvät läheisesti

Aalto-yhteisöön, jossa toimii mm. AaltoEs (Aalto Entrepreneurship Society).⁴⁷⁸ Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun strategia ja yrittäjyys oppiaineessa voi suorittaa kaksivuotisen kansainvälisen International Business and Entrepreneurship (IBE) maisteriohjelman.⁴⁷⁹ Lisäksi yliopistossa voi suorittaa yrittäjyyden sivuaineopintoja.⁴⁸⁰ Turun yliopiston kauppakorkeakoulussa on oma yrittäjyyden yksikkö, jossa tutkitaan yrittäjyyttä ja annetaan siihen liittyvää koulutusta.⁴⁸¹ Lappeenrannan teknillisen yliopiston (LUT) tuotantotalouden osastolla voi suorittaa yrittäjyyden DI-ohjelman, joka johtaa diplomi-insinöörin tutkintoon. Nykyisin opintoja voi suorittaa tohtorintutkintoon saakka.⁴⁸² LUT-yliopistosta koordinoidaan usean peruskoulun ja erikseen korkeakoulun käyttämää opettajien yrittäjyysmittaristoa, joka on opettajien itsearviointityökalu oman yrittäjämäisyyden arvioimiseksi.⁴⁸³ Lapin yliopistossa voi suorittaa verkko-opintoina yrittäjyysopintoja aineopintojen verran.⁴⁸⁴ Yrittäjyysopintoja voi suorittaa muissakin yliopistoissa.

Suomessa arvostetaan yleensä koulutusta, ja näyttää siltä, että maassamme on vielä tarpeellista tehdä panostuksia yrittäjyyttä tukevaan koulutukseen. Koulutustason paraneminen on tukenut yritystoiminnan kehitystä. Kansainvälisessä vertailussa Suomessa on korkea koulutustaso.

5.4 YRITTÄJYYSKASVATUS NYKYAJAN TRENDINÄ

Yritystoimintaa pidetään yhteiskunnan kannalta tärkeänä ja sitä pyritään edistämään yrittäjäkoulutuksen avulla. Yrittäjyyskasvatuksen lisääntyvä merkitys näkyy erilaisissa ohjelmissa. Aikaisemmin yrittäjille ei ollut erillistä koulutusta, vaan he saivat yleisen koulutuksen ja työkokemuksen kautta valmiutta yrittäjyyteen. Yrittäjäksi ryhtyminen käsitettiin usein vaihtoehdoksi koulutukselle, kun haluttiin parantaa omaa elintaso.

Yrittäjyyskasvatus on tieteenalana tullut Suomeen jäädäkseen vuosituhanen vaihteessa. Jyväskylän yliopistossa aloitettiin vuonna 1996 yrittäjyyden maisterikoulutus. Kasvatustieteen tohtori Paula Kyrö väitteli vuonna 1997 yrittäjyyden aihealueesta, ja hän toimi ensimmäisenä yrittäjyyskasvatuksen professorina Jyväskylä yliopiston taloustieteiden tiedekunnassa 2000-luvun alussa. Hän yhdessä silloisen perheyrittäjyyden professori Matti Koirasen kanssa aktivoi oppilaitoksissa työskenteleviä henkilöitä yrittäjyyden akateemisiin opintoihin ja edistämään yrittäjyyttä.

Yrittäjyyskasvatuksella pyritään opettamaan yrittäjyyttä sekä kasvattamaan ja rohkaisemaan yrittäjyyteen. YVI-hankkeen sanakirjan määritelmässä yrittäjyyskasvatusta luonnehditaan näin:

”Yrittäjyyskasvatus on kansalaiskasvatusta, jossa yrittäjyys käsitetään laajalaisesti ja jossa pyritään vaikuttamaan henkilön yrittäjyyttä koskeviin taitoihin, käyttäytymiseen ja uskomuksiin siten, että ne ovat hyödyksi elämässä, työelämässä ja elinkeinotoiminnassa huolimatta siitä työskenteleekö henkilö itsenäisenä yrittäjänä tai toisen palveluksessa.”⁴⁸⁵

Yrittäjyyskasvatuksen avulla pyritään vaikuttamaan ihmisten yrittäjyyttä koskeviin asenteisiin ja valmiuksiin. Tavoitteena on, että yhä useampi ryhtyisi yrittäjäksi ja toiminta olisi yrittäjämäistä. Lähtökohtana on ajatus, että yrittäjäksi voi oppia ja kasvaa.⁴⁸⁶ Yrittäjyyskasvatus on laaja käsite, joka ei ole vain yrittäjäksi kasvattamista. Nykyisin ajatellaan, että yrittäjämäistä käyttäytymistä edellytetään kaikilta yhteiskunnan muuttuessa. Siinä on kyse myös yhteiskunnan uudistamisesta.

Opetusministeriön *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat* -julkaisussa (2009) yrittäjämäisinä ominaisuuksina pidettiin muun muassa elämänhallintaa ja johtamistaitoja sekä luovuutta ja itseohjautuvuutta. Sen mukaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on edistää sisäistä yrittäjyyttä, johon yhdistyy muun muassa omatoimisuus, aktiivisuus, rohkeus ja määrätietoisuus. Yritteliäällä ihmisellä on tarve suoriutua itsenäisesti ja oma-aloitteisesti tehtävistään.⁴⁸⁷

Julkaisussa korostetaan myös sitä, että kehittyvän yhteiskunnan perusta on yrittäjämäisessä toiminnassa. Kansalaisten hyvinvoinnin perustana on yksilöiden aktiivisuus ja vastuu itsestään sekä lähimmäisistään. Taloudellisen hyvinvoinnin takana ovat kilpailukykyiset yritykset, joiden tarjoamien työpaikkojen ja maksamien verojen avulla ylläpidetään ja kehitetään hyvinvointiyhteiskuntaa.⁴⁸⁸

Yrittäjyyskasvatus on osa yleistä koulutuksen kehittämistä. Siihen yhdistyy koulujen toimintakulttuurin uudistaminen siten, että yrittäjähenkisyys näkyy yleisesti kouluissa. Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyden arvostus näkyy myös sillä tavalla, että yrittäjyyteen kiinnitetään huomiota kaikilla koulutustasoilla ja että yrittäjyys on otettu tutkimuskohteeksi. Yliopistomaailmassa tämä näkyy siten, että yliopistoissa oli 24 yrittäjyyden professuuria vuonna 2004.⁴⁸⁹

YRITTÄJYYS 2020 -TOIMINTAOHJELMA

Yrittäjyyden ja siihen liittyvän kasvatuksen merkityksen korostaminen on kansainvälinen suuntaus. Eurooppa-neuvoston kokouksessa Lissabonissa maaliskuussa 2000 asetettiin tavoitteeksi muodostaa Euroopan unionista maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietopohjainen talous, joka onnistuu luomaan talouskasvua, uusia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Tässä yrittäjyyden edistäminen on avaintekijä.⁴⁹⁰

Euroopan komission yrittäjyyden vihreä kirja (Green Paper. Entrepreneurship in Europe) julkaistiin tammikuussa 2003. Yleisenä tavoitteena esitettiin, että Euroopan on tuettava tehokkaammin yrittäjyyspyrkimyksiä. Siinä todetaan, että koulutuksen tulee edistää yrittäjyyttä kehittämällä oikeanlaista ajattelutapaa, vahvistamalla yrittäjätaitoja sekä lisäämällä tietoisuutta yrittäjän uravaihtoehdosta.⁴⁹¹

Euroopan komissio käynnisti vuonna 2013 *Yrittäjyys 2020* -toimintaohjelman, jonka tavoitteena on nostaa yrittäjyyskasvatus keskeiseen asemaan. Se oli ensimmäinen Euroopan unionin valmistama yrittäjyyspoliittinen ohjelma. Sillä edistetään yrittäjyyttä ja innovointikulttuuria Euroopassa. Toimintaohjelmassa todetaan, että ”yrittäjäkoulutukseen investoiminen on yksi tuottavimmista investoinneista, joita Euroopassa voidaan tehdä.”⁴⁹²

Toimintaohjelma sisältää kolme keskeistä kehittämisaluetta: kasvua ja yritysten perustamista tukeva yrittäjäkoulutus, menestymisen ja kasvun mahdollistavan ympäristön luominen ja roolimallit ja erityisten kohderyhmien tavoittaminen.⁴⁹³

Koulujen yrittäjyyskasvatus on nostettu merkittävään asemaan Euroopan hyvinvoinnin turvaamisessa. Euroopan unionin komission ehdotuksen mukaan jokaiselle toisen asteen opiskelijalle tulisi tarjota kokemuksia yrittäjyydestä.⁴⁹⁴

YRITTÄJYYSKASVATUKSEN EDISTÄMINEN SUOMESSA

Yrittäjyyskasvatus otettiin Suomessa koulutusjärjestelmään 1990-luvun puolivälissä.⁴⁹⁵ Suomalaisen yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen ovat vaikuttaneet opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) linjaukset. OKM julkaisi vuonna 2004 selvityksen *Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma*. Sen mukaan yrittäjyyden houkuttelevuutta uravaihtoehtona lisätään, pk-yritysten tarpeet otetaan huomioon koulutuspolitiikan hankkeissa ja yrittäjien oppisopimuskoulutusmahdollisuuksia parannetaan. Tavoitteena oli lisätä yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen keinoin kansalaisten valmiuksia ryhtyä yrittäjiksi. Yrittäjyyttä ja yritystoiminnan osaamis pohjaa vahvistettiin koko koulujärjestelmässä.⁴⁹⁶

Yrittäjyyden politiikkaohjelma oli yksi Matti Vanhasen I hallituksen (2003–2007) neljästä politiikkaohjelmasta. Se koostui viidestä osa-alueesta, jotka olivat 1) yrittäjyyskasvatus ja yritysneuvonta, 2) yritysten perustaminen, kasvu ja kansainvälistyminen, 3) yritystoimintaan vaikuttavat verot ja maksut, 4) alueiden yrittäjyys sekä 5) yrityksiä koskevat säädökset ja markkinoiden toiminta. Opetusministeriön toimialalla yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen tavoitteet liittyvät

- 1 valtakunnallisesti ja alueellisesti myönteisen yrittäjyyskulttuurin ja asenneilmapiirin kehittämiseen
- 2 sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden kehittämiseen, uuden yritystoiminnan käynnistämiseen sekä innovaatiotoiminnan edistämiseen
- 3 toimivien yrittäjien ja heidän yritystensä kehittämiseen sekä sukupolvenvaihdosten tukemiseen.⁴⁹⁷

OKM antoi maaliskuussa vuonna 2017 uudet linjaukset yrittäjyyden edistämiseen, yrittäjyyskoulutukseen ja yrittäjyyskasvatukseen. Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmassa linjattiin, että koulutusta uudistettaessa tulee ottaa huomioon työelämän osaamistarpeet. Lisäksi koulutusta ja työelämää pyritään lähentämään. Yrittäjyyslinjaukset syvensivät vuonna 2009 valmistuneita yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja.⁴⁹⁸

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yrittäjyyslinjauksien mukaan yrittäjyyteen liittyvien myönteisten asenteiden levittäminen. Lisäksi pyritään yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittämiseen, uuden yrittäjyyden aikaansaamiseen. Tavoitteena myös yritysten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen. Yrittäjyyskasvatuksella pyritään siihen, että yrittäjämäinen toimintakulttuuri loisi aitoa innostusta. Sen tulee edistää luovaa ja vuorovaikutuksellista ilmapiiriä, joka kannustaa uuden kokeilemiseen.⁴⁹⁹

Yrittäjyyskasvatuksen merkitys näkyy myös siinä, että yrittäjyys otettiin mukaan perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Suunnitelman perusteet otettiin käyttöön porrastaen vuosina 2003–2006. Lukion opetussuunnitelman perusteet otettiin käyttöön vuonna 2005. On kuitenkin tullut esille, että perus- ja toisella asteella ei vielä riittävästi hyödynnetä yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä ja materiaaleja.⁵⁰⁰

Yliopistoissa on laadittu yrittäjyysstrategioita. Ammattikorkeakoulujen yhteiseen yrittäjyysstrategiaan (2006) sisällytettiin tavoite, että joka seitsemäs ammattikorkeakoulusta valmistunut olisi aloittanut yrittäjäuran 10 vuoden kuluessa tutkinnon suorittamisesta vuonna 2010.⁵⁰¹

Yrittäjyyskasvatusta annetaan myös kolmannella sektorilla. 2000-luvulla on myönnetty suuria summia erilaisten nuorisojärjestöjen yrittäjyysprojekteille, joiden tavoitteena on ollut istuttaa nuoriin yrittäjyyden eetosta. Yhtäältä se on tapahtunut samassa hengessä kuin työllistävissä kolmannen sektorin organisaatioissa muutenkin eli pyrkimällä kasvattamaan nuorista aktiivisia, yrittäjän kaltaisia työmarkkinasubjekteja. Toisaalta nuorisojärjestöt ja -projektit ovat korostaneet toiminnassaan selvästi muuta kolmatta sektoria enemmän yrittäjyyttä ja yritysten perustamista eli pyrkineet tekemään nuorista konkreettisesti yrittäjiä.⁵⁰²

Yrittäjyyskasvatus on tärkeässä asemassa yrittäjyhteiskunnan rakentamisessa. Yrittäjyys on noussut tärkeäksi myös koulutuksessa ja akateemisessa tutkimuksessa. Tutkimuksissa on tullut esille, että yrittäjät oppivat ennen kaikkea tekemällä. Yrittäjät omaksuvat uutta toisilta yrittäjiltä sekä asiakkailta saamastaan palautteesta. He kehittyvät kokeilemalla, ongelmia ratkomalla sekä tarttumalla erilaisiin tilaisuuksiin.⁵⁰³ Valmiuksia toimia yrittäjänä voidaan tukea yrittäjyyskasvatuksella.

Yrittäjäksi kasvaminen voidaan käsittää oppimisprosessiksi, jossa yrittäjä oppii kokemusten sekä haasteiden kautta. Hän elää läpi erilaisia vaiheita, joissa kasvatuksella ja koulutuksella voi olla merkittävä osa.⁵⁰⁴ Yrittäjämäistä oppimista käsitteellistäneet yrittäjyysopetuksen asiantuntijat David Rae ja Mary Carswell ovat jakaneet yrittäjän työuran viiteen vaiheeseen:

- *Vaihe 1: aiempi elämä, perhe- ja koulutausta, nuoruusikä*
- *Vaihe 2: aikaisempi työura, ammatillinen oppiminen*
- *Vaihe 3: yrittäjäksi alkaminen*
- *Vaihe 4: yrityksen kasvaminen sekä johtamisen, henkilöstön kehittämisen ja motivoinnin osaamisen kehittäminen*
- *Vaihe 5: siirtyminen pois yrityksen operatiivisesta toiminnasta.*⁵⁰⁵

Yrittäjyyden ytimessä on kyky havaita tilaisuuksia yrityksen perustamiseen ja sen laajentamiseen. Siksi tilaisuuksiin pohjautuva yrittäjyysnäkemys on luonut perustaa yrittäjyysopetukselle. Per Bylundin mukaan sitä voidaan pitää myös yhtenä yrittäjyyskasvatuksen haasteena, koska ei ole helppoa määritellä, mikä on tilaisuus, miten yrittäjät havaitsevat tilaisuuksia ja ennen kaikkea miten voidaan oppia näkemään tai luomaan tilaisuuksia ja sitten hyödyntämään niitä.⁵⁰⁶

Karelia-ammattikorkeakoulun yrittäjyyden yliopettaja Heikki Immonen on kirjoituksessaan *Yrittäjyyden yhtälöä etsimässä* käsitellyt yrittäjyyden edistämisen ongelmia. Immosen mukaan yrittäjyyden edistäminen on kehittynyt siten, että yhteiskunta ei tue yrittäjyyttä pelkästään yrityksiin kohdistuvilla erilaisilla tukitoimilla vaan myös kasvattamalla kansalaisia yrittäjämysteisiksi ja rohkaisemalla heitä ryhtymään yrittäjiksi. Koulutusinstituutioista on tullut merkittävä keino yrittäjyyden tukemisessa. Yrittäjyyden paradoksi on Immosen mukaan se, että vaikka uudet työpaikat ja kasvu syntyvät yrityksissä, ei yritysten määrä näytä olevan suorassa yhteydessä kansantalouden menestykseen.⁵⁰⁷

YRITTÄJYYSKASVATUSKENTÄN LAAJENEMINEN

Vuosisadan vaihteessa alettiin yrittäjyydestä puhua entistäkin positiivisempaan sävyyn. Myönteinen yrittäjyysuhtautuminen osoitettiin Päivi Patjan väitöskirjassa ”*Perheiden omistamisen muuttuvat merkitykset*” (2011). Siinä analysoitiin *Talouselämä*-lehtiä eri vuosikymmeninä. Yrittäjyyden myönteinen vire on edistänyt erilaisten yrittäjyyskasvatuksen käytäntöjen leviämistä uuden sukupolven opinahjoihin.

Useat toimijatahot ovat liittyneet mukaan yrittäjyyskasvatuksen verkostoon. Taloudellinen tiedotustoimisto (TAT) oli yksi jo aikaisessa vaiheessa kirjallista viestintää tuottanut toimija. Nykyään he kehittävät yhteistyössä koulutusinstituuttien kanssa nuorille muun muassa polkuopintoja korkeasteen opintoihin eli niin sanottuja maksuttomia bisneskursseja. Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto on avannut lukiolaisille vapaasti käytettävän kurssivalikoiman. TATin opintojaksot ovat myös Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun opetussuunnitelmassa.⁵⁰⁸

Opetushallituksen verkkosivustolta saa helposti perusopetukseen vinkkejä, miten yrittäjyys linkitetään opetussuunnitelmaan ja käytännön kouluarkeen. Siellä yrittäjyys määritellään elämänhallinnan taitoja edistäväksi toiminnaksi seuraavasti: ”Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on edistää yksilön kykyä muuttaa ideat toiminnaksi yhdessä muiden kanssa toimien. Se sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, samoin kuin kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi.”⁵⁰⁹

Yrittäjyyskasvatuksen yleistymisenä on näkynyt tutkimusyhteistyön lisääntymisenä. Profesori Paula Kyrö oli vuonna 2009 perustamassa Yrittäjyyskasvatuksen tutkimusseuraa, joka edistää yrittäjyyskasvatuksen monitieteistä tutkimusta ja sen käytäntöön soveltamista. Yhdistyksen tarkoituksena on tukea yrittäjyyskasvatuksen tutkimusta ja lisätä tutkijoiden ja toimijoiden keskinäistä kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Lisäksi yhdistys järjestää vuosittain Yrittäjyyskasvatuspäivät, jossa eri toimijat kohtaavat ja esittävät tuloksiaan. Yrittäjyyskasvatuksen aikakauskirjan (*Periodical of Entrepreneurship Education*) ensimmäinen numero julkaistiin vuonna 2014. Nykyisin ilmestyy uusi numero joka toinen vuosi.⁵¹⁰

Opetushallitus julkaisee marraskuussa 2019 opetussuunnitelman perusteet, jotka tulevat voimaan vuonna 2021 alkavassa opetustyössä. Yrittäjyyskasvatuksella tulee olemaan merkittävä rooli. Valtakunnallisten yrittäjäjärjestöjen ylläpitämä yrittäjyyskasvatuksen asiantuntijaverkosto YES on ottanut kantaa jo suunnitteluvaiheessa, jotta yrittäjyyskasvatus, yrittäjyys ja yrittäjämäinen toimintatapa tulevat osaksi oppilaitosten toimintaa. YES on

ollut mukana alueellisena toimijana. Sen verkosto tukee oppilaitoksia yrittäjyyskasvatustyössään.⁵¹¹

YES-verkosto on Suomessa merkittävin asiantuntijafoorumi, joka edistää yrittäjyyskasvatuksen toteutumista ja välittää sivuillaan opetusmateriaalia. YES on ottanut kantaa Opetushallituksen opetussuunnitelmatyöhön. Alueelliset YESit ovat olleet mukana laatimassa oppilaitoskohtaisia suunnitelmia, jotta yrittäjyyskasvatus, yrittäjyys ja yrittäjämäinen toimintatapa tulevat osaksi jokaisen oppilaitoksen toimintaa.

Yrittäjyyskasvatuksen vaikutus näkyy myös siinä, että opiskelijat ovat perustaneet yrittäjäyhteisöjä ja -verkostoja. JES on Jyväskylä Entrepreneurship Society, joka on yrittäjähenkkinen verkosto toimien opiskelijoilta opiskelijoille –periaatteella. Yhteisön jäsenen ei tarvitse välttämättä olla opiskelija-statuksella. Verkoston järjestämät kohtaamiset ja tapahtumat rohkaisevat ryhtymään yrittäjyyteen. JES on osa valtakunnallista Entrepreneurship Society -verkostoa, jossa yrittäjyyden ilosanoma leviää.⁵¹²

Yrittäjyyttä on myös varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Esimerkiksi 4H:n strategioissa painotetaan lasten ja nuorten kansalais- ja yrittäjyyskasvatusta. 4H-yhdistysten järjestämät 4H-kerhot ovat hyviä esimerkkejä yrittäjyyskasvatuksen toteuttajista.⁵¹³ Peruskouluissa on myös Nuori Yrittäjyys ry:n ylläpitämä Pikkuyrittäjät opinto-ohjelma, jossa oppilaat perustavat oman pikkuyrityksensä. Sen myötä parhaat pikkuyrittäjät etenevät valtakunnalliseen, Euroopan tasoiseen ja globaaliin kilpailuun.⁵¹⁴

Ydinkohdat luvusta 5

Nykyaikana yritystoiminnan toimintaedellytysten turvaaminen nähdään keskeiseksi julkisen vallan tehtäväksi. Yrittäjyyttä pyritään lisäämään myös järjestämällä siihen sopivaa koulutusta. Tavoitteena on, että yrittäjäksi ryhtyminen on helpompaa ja että oppilaitoksista valmistuneet ymmärtäisivät enemmän yrittäjyydestä ja sen merkityksestä.

KESKEISTÄ SISÄLTÖÄ

Yrittäjyyskasvatuksesta tuli 1990-luvulla osa koulutusjärjestelmää. Sillä tarkoitetaan nykyisin yrittäjämäistä asennetta eli myönteistä suhtautumista yritys- ja työelämään. Yrittäjyyskasvatusta annetaan yhä useammassa oppilaitoksessa ja yhä enemmän eri koulutusaloilla.

SANOTTUA

”Paperimassatehtaiden perustajilla ei välttämättä ollut siteitä aikaisempaan liike-elämään. Idestam oli insinööri, mutta Serlachius alkujaan apteekkari; sama ammatti oli erällä muillakin tehtailijoilla. Kajaanin ja Rauman tehtaat vuosisadan alussa perustaneet Paloheimot olivat alun perin valmistuneet papin, opettajan ja virkamiehen urille. Ja monitoiminen Alfred Kihlman, Kairamoiden kantaisä, Tampellan ja Kansallispankin saneeraaja, oli liikepuuhiensa ohessa niin ”Norssin” uskonnon opettajakin kuin poliitikko.”⁵¹⁵
- Historioitsija Jyrki Vesikansa

”Postmodernin murroksen käynnistymistä koulutuksessa leimaa keskias-teen uudistus, sitä seurannut ammattikorkeakoulujen perustaminen sekä ammattikasvatuksen ja myöhemmin myös yrittäjyyskasvatuksen yliopisto-opetuksen käynnistyminen. Keskiasteen uudistus koski lukion sekä alemman ja ylemmän ammatillisen koulutuksen rakenteita.”⁵¹⁶
-Yrittäjyyskasvatuksen professori Paula Kyrö

”Yrittäjyyskasvatus on yrittäjyyttä ammatinharjoittamisena huomattavasti laajempi käsite. Yrittäjyyskasvatus käsitteenä kattaa myös yrittäjyyskoulutuksen. Se pitää sisällään sekä aktiivisen ja oma-aloitteisen yksilön, yrittäjämäisen oppimisympäristön, koulutuksen ja yrittäjyyttä tukevan toimintaverkoston yhteistyön että yhteiskunnan aktiivisen ja yrittäjämäistä toimintaa tukevan politiikan. Yrittäjyyskasvatuksen tuloksena syntyy yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja myös yritystoiminnan vahvistumista ja uutta yritystoimintaa.”⁵¹⁷
- Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat (2009).

POHDINTAKYSYMYKSIÄ KIRJAN LUVUSTA 5

- Miten yrittäjien koulutustausta on muuttunut?
- Mikä on yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnallinen tavoite?
- Minkälaista yrittäjyyskasvatuksen pitäisi olla, jotta se tukisi yrittäjäksi ryhtymistä?